

KESZEG ANNA

A PÉNZ ÉLI VILÁGÁT

Tuff Money/Bani negri (pentru zile albe)/ Talált pénz

■ Remélem, más is van így ezzel, de nálam határozottan a karácsonyi ajándékvárás feelingjét idézi, amikor arról olvasok, hogy valamelyik helyi HBO saját sorozatot fejleszt. A romániai HBO *Bani negri (pentru zile albe)* című sorozatáról pedig még exkluzív körülmények között is értesültem, mert még az ötletfejlesztés legelején kutatási célból interjút készítettem Alina Daviddal, a romániai HBO kreatív producerével, és az interjúban hozta szóba, hogy egyébként Brassó, Bukarest, Temesvár után most éppen Karácsonkő felé mozdulnak, és ott fog forogni az újabb saját fejlesztésű produkció. Úgy őriztettem magamban ezt az infót, mint amikor a nagyobb testvér privilégiumaként beavattak abba, hogy milyen ötleteket fontolgat az angyal a kisebb testvérnek, s vártam az akkor még *Tuff Money*-ként emlegetett sorozatot (az angol forgalmazási címe ez is maradt). A széria 2020. november 25-én debütált, és a hat rész december 27-éig ment le.

Ebben az intenzív várakozási időszakban azonban nem erre számítottam. A meglepetésem valahogy úgy tudnám összegezni, hogy ezzel a sorozattal az HBO Románia elérkezett az egyéni sorozatfejlesztés felnőttkorába. A *Bani negri* bűnügyi komédia, s így a produkciós vállalat negyedik bűnügyi műfajhoz kapcsolódó fejlesztése. Az első a 2016-os *A néma völgy* című, svéd eredeti alapján forgatott minisorozat volt, a második a pazarul felejthetetlen, a román újhullám hagyományaira szer-

vesen építő *Umbre* (2017–2019), ezt követte a német koprodukcióban készült *Hackerville* (2018), s így zárul be a kör. A cím és helyszín alapján valami noir-os, *Az árnyak* stílusát továbbvivő tartalomra számítottam, s ehhez képest egy narancsos-pirosas, a lét elviselhetetlen könnyűsége nevében született, derűs, de komoly tömbházvalóságot kaptam. Az első résznél folyamatosan állítottam le a felvételt, néztem a lakásbelsőket, kerestem a „hibát” a képen, a túl szép enteriőrt, a túl igényes lakberendezési tárgyakat, mert nem akartam elhinni, hogy az a valóság, amely az enyém is, tud ilyen lenni. Ez végre egy olyan széria, ami nem exportra készíti elő a világunkat. Nem akar polkorrektséget belevinni, nem akarja bevallatni és felvállaltatni velünk a rosszul megemésztett modernizáció összes hibáját. És még csak az idegen tekintet kritikus, de lassan felpuhuló értékítéletével sem szembesít, mint a *Hackerville*.

A *Bani negri* alapötlete az, hogy két istenadta becsületes munkásember, a jelzőlámpák karbantartóiként dolgozó Doru és Ionel egy kocsmában fennhangan, poénként belengeti, hogy munkájuknak köszönhetően tervezik az egyik bank páncélautójának kirablását. A jelzőlámpák irányítói pillanatok alatt át tudják alakítani a közlekedést – vagyis a forgalomba akadt páncélautót hosszú ideig megállásra tudják kényszeríteni. A poén mögött az is ott van, hogy a két becsületes munkásember sokszor szembesül azzal, hogy a kapitalizmus versenyében nagyobb falatok

után kajtató nagykutyák megalázzák őket, beavatkozásukat lassúnak, eredményeiket inkompetensnek érzik. Mint azon a mémen, ahol a szakmunkás az öltönyös szakértők hada által körülvéve próbálja ellátni feladatát. Az összes revans, amit a társadalmon venni szeretnének, az a pár perces szórakozás, amit a kitalált sztorival biztosítanak maguknak. Viszont a beszélgetésüket meghallja a bár tulajdonosa, az alvilági Domnu' Adi, aki rá akarja kényszeríteni őket a rablás elkövetésére. A két becsületes munkásember elmegy a rendőrségre, s a rendőrfőnököknek befűjják Domnu' Adit. A rendőrfőkapitány azonban arra biztatja őket, hogy ha már megteszik, akkor egyeztessenek vele is, ne küldjön fiúkat épp akkor járőrözni, s így osztozhatnak a zsákmányon. A becsületes munkásemberek erre elmennek a bankhoz, hátha ott leállítják az akciót, ahol a helyi fiók vezetőjével, Evelina asszonnyal szembesülnek, aki szintén egyeztetést kér, és megígéri, hogy sügni fog nekik, mikor érdemes kirabolni a páncélautót, mikor van nagyobb összegű pénz benne. A becsületes munkásemberek továbbra is becsületes munkásemberek maradnak, és a demokráciák watchdogjához, a sajtóhoz fordulnak. A sajtó előbb vevő a sztorira, viszont később kiderül, hogy a leleplezésben érdekelt újságírónt Bukarestbe buktatják feljebb, hogy az infót ne adja ki. A sorozat tulajdonképpen arról szól, hogy a becsületes munkásemberek minden morális megfontolás ellenére hogyan kényszerülnek rá, hogy kirabolják a bankot, és a kapitalizmus centralizált tőkéjét visszaosszák a csak alvilági kapcsolatokkal érvényesülő kisvállalkozóknak, a rendőrségnek, illetve ismételtelen a legnagyobbat szakító személynek, a bank vezetőjének.

A sorozat antropológiai definíciója a balkáni társadalomszerkezetnek, a strukturális korrupció működés módjának. S mint minden definíció, nem ítélik meg, képes árnyalt diagnózist állítani, szerethető és értelmes életcélokkal, hiteles racionáléval rendelkező

szereplőket létrehozni. A sztori Daniel Sandu ötletéből született, aki televíziós sorozatok fejlesztésében rendezőként és íróként is jártas (részt vett többek között a *Hackerville*, a *Nimeni nu-i perfect* – 2008, Prima TV, a *La Bloc* – 2002–2006, Media Pro Pictures – munkálataiban), s így az HBO itthoni sorozatgyártása eljutott odáig, hogy a helyi televíziós kultúrából szervesen tud építkezni. A Sanduval készült interjúból az derül ki, hogy ez a fordított bűntörténet alapötlet, mely szerint a bűnözők a legbecsületesebb figurák, nagyon régen ott van a tarsolyában, s végül az HBO írószobás munkamódszere és infrastruktúrája kellett ahhoz, hogy a sorozat elkészüljön. Ugyanakkor a színészek esetében is igyekeznek új arcokat mozgatni a széria, s bár a Dorut alakító Alexandru Papadopol már legalább az *Occident* (2002) óta megjegyeztük, a Ionelt alakító Cristian Botának ez az első jelentős szerepe. Az HBO-n megnézhetőek azok a színpalak mögötti felvételek, ahol a színészek a karakterekhez való viszonyukról beszélnek, és a rendezői instrukciókra utalva értelmezik szerepeiket. A legizgalmasabb talán a bankfiók igazgatónőjét alakító Medeea Marinescuval készült interjú (ő egyébként a legnagyobb anyagi hasznot megvalósító figura a sorozatban, a fehérgalléros vagy inkább ceruzaszoknyás bűnözés prototípusa), ahol a színésznő egyetlen mondatot sem szán annak a – valószínűleg sokunkban felmerült – gondolatnak, hogy morálisan probléma lenne hősével. Intelligenciáját, a kapitalizmus fogaskerekei közötti eligazodását emeli ki. Evelina karakterét teljesen az interszekcionális feminizmus kontextusában olvassa. A sorozat egyébként is friss levegő-szerűen hat a nőábrázolások tekintetében: nem érződik a sablonos problémateremtés kényszere (ami, innen nézve, az *Umbre* nőalakjaiban azért időnként ott volt). Ezek a nők és szereplők mindannyian kivétel nélkül olyanok, akiket nézve sokszoros aha-élményeket produkáltam. Igen: láttam már ilyen rendőrt, ilyen a bankfiók-igazgató, ilyen emberek laknak a

szomszédomban. A show szereplőinek családi háttérét gondosan építi fel a sorozat: a lakó- és munkahelyek jellege illeszkedik a helyi tudásunk teremtette keretbe. A karakterépítésre jellemző zsánerérzékenység a helyzetkomikum működtetésének technikájában is visszaköszön. Nem súlyosbítom tovább a spoilerveszélyt, csak annyit fedek fel, hogy a lopás után természetesen a becsületes munkásembereknek okoz a legnagyobb fejtörést a pénz elrejtése, s a rejtekhelyekhez kapcsolódnak a széria legjobban sikerült poénjai.

Az antropológiai definíciót kiegészítendő azt a mellékszálát is érdemes megemlíteni, ami Doru lányához, a Maruca Băiașu alakította Mariához kapcsolódik: az apja lassúságával, ráerős személyiségével elégedetlen Maria a „mai-acuși” (mindjárt) órát tervezi meg, ami úgy működik, hogy normává teszi a késést, így a balkáni életforma tökéletes kiegészítője és metaforája. Ahogyan a lány megérti és elfogadja apját a tervezési és felnövési folyamatban, úgy mutatkoznak meg a sorozatban rendre a derűs, noha a modernista individualizmus perspektívájában legtöbbször elfogadhatatlan emberi viszonyok.

Az HBO-sorozatok általában a promóciós technikákban és paratextusokban is emlékezetes munkát mutatnak fel: ez az első olyan romániai sorozat, melyhez virtuális valóság-promóvideó készült, de a sorozat intrója és outrója a benne megjelenő dallal és vizuállal együtt nagyon friss, ugyanakkor finoman nosztalgikus hatást kelt. Nosztalgiát teremt egy Romániában meg nem történt populáris média-korszak iránt.

Ami azonban az egész vállalkozást a legizgalmasabbá teszi, az a sorozathoz kapcsolódó empirikus kutatás: ez a *Moralitás* jelzőlámpája név alatt fut (<https://hbogo.semaforulmoralitatii.ro>). A sorozat indítása előtti hónapban az HBO az EXACT Business Solutions-szal együttműködve lekérdezett egy tesztet, mely a lakosság morális meggyőződését méri: az első 1000 kitöltő válasza alapján az HBO diagnózisokat fogalmazott meg a román társadalom gerincességére vonatkozóan. A teszt ezt követően elérhető lett a fentebb belinkelt oldalon. Mint minden valamirevaló tesztben, itt is megtudhatjuk, milyen erkölcsi típusba tartozunk, de azt is, hogy melyek a leggyakoribb típusok a tesztcsoport válasza alapján. Vagyis az antropológiai definíción túl a *Bani negri* egy kvantitatív, bár nyilván nem reprezentatív vizsgálat eredményeit is produkálja, s ezzel a korábbi transzmediális promóciós technikákat átviszi a társadalomtudományos beszédmód hibridálására. A korrupció a *Bani negri* és az HBO konstruálta román társadalomkép márkaértéke. Becsületükre legyen mondva, hogy körültekintően, komplexen és meggyőzően építették fel azt az állítást, hogy a korrupció miért nem jelenthet egyértelműen kiirtandó, felszámolandó jelenséget a társadalmi szabályozás gépezetében, miért összetettebb és árnyaltabb ennek a jelenségnek a megítélése.

Kedves HBO, én szívesen nézem, ha továbbra is sorozatfejlesztőbe bújít társadalomtudóst játszol! Kedves olvasó, remélem, elnézed nekem, hogy ennyire tudok lelkesedni ezért a sorozatért. Mentségemre szóljon, hogy itt végre lehetett komolyan nevetni.